

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 360

Agrobiznes 2014

Problemy ekonomiczne i społeczne

Redaktorzy naukowi
Anna Olszańska
Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-458-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Romuald Jończy , Problem nierejestrowanej emigracji definitywnej (emigracji zawieszonyj) w badaniu procesów społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich	11
Agnieszka Baer-Nawrocka , Zmiany w spożyciu i stopniu samowystarczalności żywnościowej w Unii Europejskiej	19
Katarzyna Kokoszka , Finansowanie UE dla zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich – wsparcie dla rolnictwa czy rozwoju regionalnego?	28
Walenty Pocza , Wspólna waluta euro – potencjalne skutki jej wprowadzenia dla rolnictwa w Polsce	37
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , Struktura agrobiznesu w Polsce i jego znaczenie w gospodarce w kontekście integracji z UE	47
Józef Kania , System wiedzy i informacji rolniczej w rolnictwie polskim	55
Marek Wigier , Polityka rolna i zmiany strukturalne w rolnictwie polskim po akcesji do UE	63
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , Zróżnicowanie poziomu absorpcji funduszy unijnych w kujawsko-pomorskim w kontekście byłych granic zaborów	72
Ryszard Kata , Działalność banków w sferze obsługi finansowej agrobiznesu w Polsce	82
Jarosław Gołębiewski , Zmiany produktywności pracy w łańcuchu żywnościowym w Polsce	91
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Partycypacja pracownicza w przedsiębiorstwach agrobiznesu z perspektywy ustawodawstwa	99
Tomasz Pajewski , Wpływ funduszy unijnych na rozwój aktywów trwałych w polskim rolnictwie	108
Krzysztof Firlej , Źródła transferu wiedzy i technologii w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego	117
Grzegorz Spychalski , Wyzwania rozwoju regionalnego w kontekście procesów globalizacyjnych	126
Barbara Gołębiewska , Przestrzenne zróżnicowanie powiązań rolnictwa z otoczeniem w latach 2004-2012	141
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Doskonalenie jakości zarządzania warunkiem konkurencyjności w agrobiznesie	151
Małgorzata Juchniewicz , Źródła przewagi konkurencyjnej gospodarstw rolniczych użytkujących zasoby własności rolnej Skarbu Państwa	158

Marta Domagalska-Grędyś , Procesy tworzenia grup producentów rolnych a koniunktura gospodarcza w Polsce (2000-2013).....	167
Iwona Kowalska , Wsparcie finansowe konkurencyjności sektora agrobiznesu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	178
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Ocena wykorzystania środków PROW 2007-2013 na ułatwianie startu młodym rolnikom	188
Danuta Kołodziejczyk , Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce.....	198
Anna Jankowska , Zmiany struktury gospodarstw pod względem wielkości ekonomicznej w Polsce na tle krajów EŚiW po ich akcesji do UE.....	208
Eugeniusz Niedzielski , Przekształcenia sektora państwowego w rolnictwie..	219
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Zmiany strukturalne w rolnictwie duoregionu Pomorze	227
Anna Bisaga , Instytucjonalne uwarunkowania dyfuzji wiedzy w rolnictwie na przykładzie badań w województwie opolskim	236
Alina Daniłowska , Koncepcja dóbr publicznych a rolnictwo	244
Katarzyna Żmija , Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej.....	253
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Rozwój przedsiębiorczości w świetle integracji z Unią Europejską na przykładzie gminy Lubicz.....	262
Aleksander Grzelak , Procesy odnowienia majątku w gospodarstwach rolnych w Polsce w świetle wyników rachunkowości rolnej (FADN)	273
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Ocena przebiegu i realizacji działań zawartych w I osi „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego” PROW 2007-2013.....	281

Summaries

Romuald Jończy , Problem of unregistered definite emigration (suspended emigration) in the study of socio-economic processes in the rural areas ...	18
Agnieszka Baer-Nawrocka , Changes in the consumption of agri-food products and food self-sufficiency in the European Union.....	27
Katarzyna Kokoszka , Financing of EU for rural areas sustainable development – support for agriculture or for regional development?.....	36
Walenty Poczta , Euro, common currency – potential results of its introduction for agriculture in Poland.....	46
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , The structure of agribusiness in Poland and its importance in the economy in the context of the EU integration ...	54
Józef Kania , Agricultural knowledge and information system in Polish agriculture	62

Marek Wigier , Agricultural policy and structural changes in Polish agriculture after the accession to the EU	71
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , The variation in the absorption of EU funds in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship in the context of the former borders of the partitions	81
Ryszard Kata , The activities of banks in the area of financial services for agribusiness in Poland	90
Jarosław Gołębiewski , Changes of labor productivity in the food chain in Poland	98
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Employee participation in agricultural companies – a legislative perspective	107
Tomasz Pajewski , Impact of EU funds on development of fixed assets in Polish agriculture	116
Krzysztof Firlej , Transfer of knowledge and technology in enterprises of the food industry	125
Grzegorz Spychalski , Challenges of regional development in the context of globalization processes	140
Barbara Gołębiewska , Spatial diversity of combining agriculture with the environment in the years 2004-2012	150
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Improvement of management quality as a precondition of competitiveness in agricultural	157
Małgorzata Juchniewicz , Sources of competitive advantage of agricultural businesses using the Agricultural Property Resources of the State Treasury	166
Marta Domagalska-Grędyś , Process of creating agricultural producer groups and economic prosperity in Poland (2000-2013).....	177
Iwona Kowalska , Financial support of the agribusiness competitiveness as part of Rural Development Program	187
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Evaluation of the use of funds RDP 2007-2013 for setting up of young farmers.....	197
Danuta Kołodziejczyk , Infrastructure in social-economic development of gminas in Poland.....	207
Anna Jankowska , Changes in the structure of holdings taking into account the ESU in Poland in the background of the CEEC after the accession to the EU	218
Eugeniusz Niedzielski , Transformations of the state sector in agriculture.....	226
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Structural changes of the agriculture of the duoregion of Pomerania	235
Anna Bisaga , Institutional conditions of knowledge diffusion in agriculture on the basis of the research in the Opole Voivodeship	243
Alina Daniłowska , Public goods concept vs. agriculture	252

Katarzyna Źmija , The development of entrepreneurship in rural areas with the support of the European Union funds	261
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Entrepreneurship development of population of Lubicz commune in the light of integration with the European Union	272
Aleksander Grzelak , The processes of renewal of fixed assets in farms in Poland in the light of results of agricultural accountancy (FADN)	280
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Assessment of the process and implementation of activities in the first axis “Competitiveness Improvement of Agriculture and Forest Sector” between 2007-2013	289

Walenty Poczta

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

WSPÓLNA WALUTA EURO – POTENCJALNE SKUTKI JEJ WPROWADZENIA DLA ROLNICTWA W POLSCE¹

Streszczenie: Integracja Polski z Unią Europejską spowodowała rozwój i zacieśnienie relacji ekonomicznych w ramach Jednolitego Rynku Europejskiego (JRE) z pozostałymi krajami Unii. Sektorem gospodarki, dla którego proces akcesji do UE skutkował bezpośrednio i w bardzo szerokim zakresie, jest rolnictwo. Walutą JRE i budżetu UE jest euro. Nie umniejszając w żadnej mierze roli prymatu kryteriów i rozstrzygnięć makroekonomicznych przy przygotowaniach i decyzjach o przyjęciu wspólnej waluty, interesujące wydaje się pytanie o skutki przyjęcia wspólnej waluty na poziomie sektora rolnego. W artykule omówiono teorię optymalnego obszaru walutowego oraz warunki (kryteria) optymalizacji obszaru walutowego, a także potencjalne korzyści i koszty wynikające z uczestnictwa kraju we wspólnym obszarze walutowym, ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa. Przeprowadzona analiza, przy uznaniu nadrzędności uwarunkowań makroekonomicznych, pozwoliła na sformułowanie następujących podstawowych wniosków w odniesieniu do rolnictwa: 1) ze względu na znaczenie eksportu, zwłaszcza wymiany wewnątrzspółnotowej, polski sektor rolno-spożywczy skorzysta szczególnie silnie na dalszej integracji rynku, eliminacji niepewności kursowej i eliminacji kosztów transakcyjnych związanych z wymianą handlową wewnątrz strefy euro; 2) ze względu na znaczenie płatności z budżetu Unii Europejskiej dla dochodów rolników i modernizacji sektora w interesie polskiego rolnictwa leży wyeliminowanie zmienności kursu walutowego i zmniejszenie kosztów transakcyjnych transferów.

Słowa kluczowe: euro, JRE, WPR, skutki dla rolnictwa.

DOI: 10.15611/pn.2014.360.04

1. Wstęp

Integracja Polski z Unią Europejską spowodowała rozwój i zacieśnienie relacji ekonomicznych w ramach Jednolitego Rynku Europejskiego (JRE) z pozostałymi krajami Unii. Sektorem gospodarki, dla którego proces akcesji do UE skutkował bezpośrednio i w bardzo szerokim zakresie, jest rolnictwo. Przejawia się to dynamicznym

---

¹ W artykule wykorzystano obszerne fragmenty raportu Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej pt. „Czy Polska powinna przyjąć euro? Potencjalne skutki dla rolnictwa i obszarów wiejskich” [Orłowski, Poczta 2013].

rozwojem wymiany handlowej produktami rolno-żywnościowymi w ramach JRE, a także wsparciem środkami z budżetu Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) dochodów rolnictwa oraz przemian strukturalnych w tym sektorze. Walutą JRE i budżetu UE jest euro. Funkcjonowanie polskiego rolnictwa w ramach JRE oraz WPR wywołuje liczne relacje o charakterze zarówno ekonomicznym, jak i instytucjonalnym. W związku z tym interesujące jest pytanie o skutki przyjęcia wspólnej waluty na poziomie sektora rolnego.

2. Unia Gospodarcza i Walutowa – koszty i korzyści

Powstanie Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW) było ostatnim etapem integracji europejskiej [Berlińska, Tchorek, Kawala 2013]. Aktualnie euro jest walutą 18 krajów członkowskich Unii Europejskiej (Austria, Belgia, Cypr, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Portugalia, Słowacja, Słowenia i Włochy), które mają ponad 330 mln mieszkańców. Ponadto euro jest walutą urzędową Monako, Watykanu, San Marino i Andory. Wielka Brytania i Dania uzyskały możliwość pozostawania poza strefą euro (tzw. klauzula *opt-out*), natomiast pozostałe kraje członkowskie, tj. Polska, Bułgaria, Czechy, Litwa, Rumunia, Szwecja, Węgry oraz Chorwacja, są zobowiązane do przyjęcia euro w przyszłości, a obecnie są objęte czasową derogacją [*Euro w Polsce...*].

Podwaliny teoretyczne pod utworzenie strefy euro wynikają z tzw. teorii optymalnego obszaru walutowego, za której twórcę uznaje się R.A. Mundella². Za optymalny obszar walutowy przyjmuje się obszar geograficzny, dla którego korzyści ze wspólnej waluty w danym regionie lub kraju nie pociągają za sobą strat w dobrobycie, a wręcz odwrotnie – wprowadzenie wspólnej waluty podwyższa stopę życiową ludności w porównaniu z jej poziomem, który byłby osiągnięty, gdyby każdy z tych regionów lub krajów stanowił odrębny obszar walutowy. Zatem optymalność jest rozumiana jako zdolność regionu do lepszego zaspokajania potrzeb ludności po przyłączeniu się do obszaru walutowego.

Optymalny obszar walutowy musi spełniać warunki [De Grauwe 2003]:

- obszaru walutowego (integracja rynków finansowych, integracja polityki monetarnej, wspólna waluta),
- kryteria optymalizacji makroekonomicznej (optymalna relacja pomiędzy inflacją a bezrobociem, równowaga bilansu obrotów bieżących i in.).

W myśl teorii optymalnego obszaru walutowego przedstawionej przez R.A. Mundella gospodarki mogą utworzyć optymalny obszar walutowy, jeśli są w stanie poradzić sobie przynajmniej z większością tzw. asymetrycznych szoków makroekonomicznych (tj. z takimi szokami, które wywierają różny wpływ na sytuację gospodarczą w poszczególnych krajach wspólnego obszaru walutowego). Gospodarki te powinny więc być albo na tyle podobne, aby nie były narażone na szoki asymetrycz-

---

² Laureata Nagrody Banku Szwecji im. Alfreda Nobla przyznanej w dziedzinie ekonomii w roku 1999.

ne, albo być na tyle elastyczne, by w równym tempie je przewyżczać poprzez automatyczne dostosowanie gospodarki. Takimi wymogami podobieństwa gospodarek są w Unii Europejskiej tzw. kryteria konwergencji, zaś elastyczność gospodarek w ramach optymalnego obszaru walutowego ma zapewnić JRE, gwarantujący swobodny przepływ ludzi (w tym przypadku chodzi o zasoby siły roboczej), towarów, usług i kapitału.

Zdolność gospodarek poszczególnych krajów do unikania i ewentualnie przewyżczania asymetrycznych szoków makroekonomicznych jest tak istotna, bowiem pozostawanie kraju we wspólnym obszarze walutowym wiąże się z utratą krajowych instrumentów polityki gospodarczej, takich jak polityka pieniężna i polityka kursowa.

Istotne jest pytanie o warunki (kryteria) optymalizacji obszaru walutowego. Najczęściej wymienia się następujące [Jurek 2013]:

- elastyczność płac i cen,
- mobilność środków produkcji,
- otwartość gospodarki,
- integracja rynków finansowych,
- dywersyfikacja gospodarki (produkcji i konsumpcji),
- integracja polityczna i fiskalna,
- podobieństwa stóp inflacji.

Ponadto Jurek [2013] wyróżnia jeszcze tzw. metakryteria; są one następujące:

- niska zmienność realnego kursu walutowego,
- podobieństwo zaburzeń gospodarczych i wysoki stopień synchronizacji cykli gospodarczych.

Im więcej z tych kryteriów zostaje spełnionych, tym większa jest optymalność wspólnego obszaru walutowego.

Tabela 1. Korzyści i koszty uczestnictwa we wspólnym obszarze walutowym

Korzyści	Koszty
<p>Bezpośrednie</p> <ul style="list-style-type: none"> – redukcja ryzyka kursowego, – redukcja kosztów transakcyjnych, – obniżka stóp procentowych, – korzyści z posiadania pieniądza międzynarodowego. <p>Pośrednie</p> <ul style="list-style-type: none"> – ożywienie wymiany handlowej, – większa integracja rynków finansowych, – wzrost inwestycji (w tym BIZ), – większa przejrzystość i porównywalność cen, – wzrost konkurencji. 	<ul style="list-style-type: none"> – rezygnacja z własnej polityki pieniężnej (utrata autonomii ustalania wysokości stóp procentowych), – rezygnacja z własnej polityki kursowej (utrata możliwości wpływania na kurs walutowy), – nieuzasadniony wzrost cen (niewłaściwe przeliczanie i zaokrąglanie cen), – koszty techniczne i organizacyjne, – utrata części dochodów sektora finansowego, – inne, wynikające z asymetrycznych szoków makroekonomicznych (np. wzrost bezrobocia, nierównowaga w bilansie płatniczym).

Źródło: opracowanie własne na podstawie [NBP 2011; Orłowski 2004; Rozkrut 2009].

Jak już wspomniano wcześniej, istotą utworzenia wspólnego obszaru walutowego jest wzrost dobrobytu, a zatem korzyści z wprowadzenia wspólnej waluty winny przewyższać koszty. Zestawienie potencjalnych korzyści i kosztów wynikających z uczestnictwa kraju we wspólnym obszarze walutowym zamieszczono w tab. 1.

Dla polskiej gospodarki, a głównie dla sektora rolno-żywnościowego, szczególne znaczenie ma kształtowanie się kursu wymiennego złoty-euro i wynikające z tego faktu ryzyko kursowe. Osłabienie (deprecjacja) kursu waluty krajowej (czyli złote-go) względem euro powoduje spadek cen towarów eksportowanych na rynki zagraniczne oraz wzrost cen towarów z importu na rynku krajowym, czego skutki mogą być następujące:

- wzrost zdolności konkurencyjnej dóbr krajowych,
- wzrost eksportu i zatrudnienia,
- korzystne oddziaływanie na bilans handlowy i płatniczy,
- osłabienie konkurencyjności na rynku wewnętrznym,
- wzrost tendencji inflacyjnych.

Z kolei wzrost kursu złotego (czyli jego aprecjacja) względem walut zagranicznych (np. względem euro) powoduje wzrost cen towarów eksportowanych na rynkach zagranicznych i spadek cen towarów z importu na rynku krajowym, co może skutkować:

- spadkiem zdolności konkurencyjnej dóbr krajowych za granicą,
- spadkiem eksportu,
- niekorzystnym oddziaływaniem na bilans handlowy i płatniczy,
- ułatwieniem nasycenia rynku wewnętrznego potrzebnymi towarami,
- pobudzeniem konkurencji na rynku wewnętrznym,
- osłabieniem tendencji inflacyjnych.

3. Polski sektor rolno-żywnościowy

Wpływ akcesji Polski do Unii Europejskiej na sektor rolno-żywnościowy można rozpatrywać z punktu widzenia wpływu zarówno na popyt, jak i podaż. Oddziaływanie na stronę popytową wynika ze wzrostu popytu wewnętrznego rosnącego na skutek wzrostu gospodarczego kraju³, jak również ze wzrostu popytu zewnętrznego na skutek uczestnictwa całej polskiej gospodarki, w tym także sektora rolno-żywnościowego, w Jednolitym Rynku Europejskim. W tym drugim przypadku wzrost popytu na produkty rolno-żywnościowe okazał się bardzo dynamiczny. Wystąpiły efekty kreacji i przesunięcia⁴ w handlu zagranicznym artykułami rolno-żywności-

³ W Polsce od roku 2000 spożycie indywidualne żywności i napojów bezalkoholowych w sektorze gospodarstw domowych w cenach stałych wzrosło tylko o 15% [Rocznik Statystyczny... 2013].

⁴ Efekt kreacji handlu w handlu zagranicznym polega na tym, że po wejściu kraju do strefy, w której nie obowiązują bariery celne (strefa wolnego handlu lub unia celna), następuje zwiększenie dotychczasowych obrotów w handlu zagranicznym pomiędzy krajami ją tworzącymi. Następuje wykreowanie nowych strumieni handlu. Natomiast efekt przesunięcia handlu polega na zastąpieniu importu

wymi (tab. 2). Dowodzi tego dynamiczny wzrost wewnątrzspółnotowej wymiany handlowej Polski artykułami rolno-spożywczymi. W roku 2012 wyeksportowano z Polski produkty rolne i żywnościowe za sumę 17,5 mld euro⁵, z tego do krajów UE za 13,4 mld euro, a udział eksportu rolno-żywnościowego wynosił w tym roku 12,3% całego polskiego eksportu. Eksport produktów rolnictwa i przemysłu spożywczego stanowi natomiast około 25% wartości produkcji sprzedanej tych sektorów gospodarki.

Tabela 2. Wymiana handlowa Polski artykułami rolno-spożywczymi (mld euro)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Eksport	5,2	7,1	8,5	10,1	11,7	11,5	13,3	15,1	17,5
– w tym udział UE (%)	72	74	79	81	81	81	79	78	76
Import	4,4	5,4	6,4	8,1	10,3	9,3	10,7	12,5	13,3
– w tym udział UE (%)	63	63	63	67	70	70	68	70	68
Saldo (mld euro)	0,8	1,6	2,1	2,0	1,4	2,2	2,6	2,6	4,2
– w tym UE (mld euro)	1,0	1,8	2,6	2,7	2,3	2,8	3,2	3,1	4,3

Źródło: [Fundacja Programów... 2013].

Fakt, że zdecydowana większość polskiego eksportu rolno-żywnościowego jest realizowana na rynki europejskie, powoduje niezwykle dużą wagę kursu wymiany złoty-euro przede wszystkim dla eksporterów i producentów surowców oraz towarów rolnych i żywnościowych. Jednak wskazana duża rola wymiany tej grupy towarowej w całym polskim eksporcie oraz duża waga w kształtowaniu bilansu handlowego z zagranicą czyni to zagadnienie także istotnym z punktu widzenia całej gospodarki.

Przykładowe średnie roczne kursy euro-złoty przedstawiono w tab. 3. Oczywiście z punktu widzenia uczestników międzynarodowej wymiany handlowej istotne znaczenie mają faktyczne kursy, po których zachodzi realizacja transakcji. Zmienność tych kursów (np. kursu dnia) może być jeszcze większa. Natomiast eliminacja ryzyka kursowego wiąże się z ponoszeniem dodatkowych kosztów, a w przypadku splotu niekorzystnych zdarzeń może nawet prowadzić do wzrostu ryzyka zamiast do jego eliminacji. Ponadto brak wspólnej waluty powoduje zawsze występowanie znaczących kosztów transakcyjnych, zarówno po stronie eksportera, jak i importera (według NBP koszty transakcyjne handlu zagranicznego to 1-1,5% PKB, por. [NBP

z krajów trzecich przez państwa będące uczestnikami unii celnej importem wewnątrz unii. W tym przypadku nie są kreowane nowe strumienie obrotów w handlu zagranicznym, ale zmieniają się jego uczestnicy i kierunki (por. [Pawlak, Poczta 2011]).

⁵ Wstępne szacunki wskazują, że w roku 2013 eksport produktów rolno-spożywczych wyniósł około 20 mld euro, a dodatnie saldo obrotów wynosiło około 5 mld euro.

2011]). Warto także wskazać, że wspólna waluta sprzyja łatwości zawierania transakcji oraz porównywaniu cen produktów w różnych krajach, co stymuluje umiędzynarodowienie produkcji przez producentów najbardziej efektywnych, wytwarzających po najniższych kosztach, bez ponoszenia przez nich dodatkowych kosztów promocji wytwarzanych dóbr i usług.

Tabela 3. Relacja kursu złotówki względem euro w latach 2004-2012 (kursy średnie roczne)

Lata	PLN/EURO	Aprecjacja/deprecjacja złotówki (relacja rok obecny–rok poprzedni) względem euro
2003	4,3978	deprecjacja
2004	4,5294	deprecjacja
2005	4,0231	aprecjacja
2006	3,8960	aprecjacja
2007	3,7843	aprecjacja
2008	3,5129	aprecjacja
2009	4,3282	deprecjacja
2010	3,9939	aprecjacja
2011	4,1198	deprecjacja
2012	4,1850	deprecjacja
2013	4,1975	deprecjacja

Źródło: NBP.

Tabela 4. Produkcja, dochody i wsparcie rolnictwa środkami publicznym (mld zł, wartości realne, ceny z 2005 r.)

Wyszczególnienie	1999-2003 (średnio)	2004-2013	
		(średnio)	1999-2003 = 100
Wartość produkcji	56,6	70,5	124,5
Dochód	10,2	25,1	246,1
Dotacje	0,9	12,2	1295,2
Udział dotacji w wartości produkcji (%)	1,6	17,2	x
Udział dotacji w dochodzie (%)	8,7	48,7	x

Źródło: [Szuba, Poczta 2013]; obliczenia własne na podstawie RER, Eurostat.

Akcesja Polski do UE wiąże się także z oddziaływaniem na stronę podażową sektora rolnego i przemysłu rolno-spożywczego. Przybiera ono formę bezpośredniego wsparcia dochodów rolników (dopłaty bezpośrednie) oraz wsparcia o charakterze strukturalnym w ramach Programu Rozwoju Obszarów wiejskich (PROW)⁶.

⁶ W latach 2004-2006 akronim PROW oznaczał Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Od momentu akcesji, czyli od 1 maja 2004 roku, do końca marca 2014 roku dla polskiego rolnictwa w ramach Wspólnej Polityki Rolnej transfery z budżetu Unii Europejskiej wyniosły 29 974 mln euro, z czego kwota środków na dopłaty bezpośrednie wyniosła 15 218 mln euro, środki na PROW wynosiły 12 533 mln euro, a środki na interwencje rynkowe – 1250 mln euro. Transfery środków z budżetu UE dla polskiego rolnictwa stanowią prawie 50% dochodów sektora rolnego (tab. 4). Wszelkie wahania kursów mają zatem doniosłe znaczenie w kształtowaniu struktury i poziomu dochodów rolników. Spośród instrumentów WPR największy udział w kształtowaniu dochodów rolników mają dopłaty bezpośrednie. Ich poziom jest ustalony w euro, natomiast wypłacane są rolnikom w złotych według kursu referencyjnego EBC z ostatniego dnia roboczego września roku, za który są należne płatności⁷. Poziom kursów referencyjnych EBC dla płatności bezpośrednich przedstawiono w tab. 5. Wynika z niego, że kurs wymienny euro–złoty cechuje się dużą zmiennością roczną, która w sposób znaczący wpływa na poziom płatności między poszczególnymi latami, wyrażony w złotych, a tym samym na dochody rolników. W niektórych latach mieliśmy do czynienia z bardzo silnymi zmianami kursu (aprecjacja o 17% w roku 2005, deprecjacja o 25% w roku 2009). Należy dodać, że z punktu widzenia sektora rolno-spożywczego zmiany kursów walutowych są całkowicie zewnętrzne i niemożliwe do przewidzenia.

Tabela 5. Kursy przeliczeniowe euro/zł dla dopłat bezpośrednich w latach 2004-2013 (w zł)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Referencyjny kurs przeliczeniowy dla dopłat bezpośrednich	4,7352	3,9185	3,9713	3,7730	3,3967	4,2295	3,9847	4,4050	4,1038	4,2288
Średni kurs euro na dzień 1 grudnia	4,1827	3,9318	3,7982	3,6195	3,8432	4,1264	4,0205	4,5083	4,1083	4,1965

Źródło: EBC, NBP.

Dla celów wykazania wpływu różnic kursowych na wielkość wypłat dopłat bezpośrednich pomiędzy datą ustalenia kursu (ostatni dzień roboczy września) a dniem rozpoczęcia wypłat dopłat bezpośrednich rolnikom (zwykle jest nim 1 grudnia) dokonano obliczeń symulacyjnych zawartych w tab. 6. Z danych zawartych w tab. 5 wynika, że upływ zaledwie dwóch miesięcy w niektórych latach powodował istotną zmianę kursu euro–złoty. Oddziaływanie to było różnokierunkowe. W niektórych latach dla rolników korzystniejsze byłoby uzyskanie dopłat według kursu dnia, w innym według kursu referencyjnego EBC. Kurs z 1 grudnia jest kursem przykładowym w przeprowadzonej symulacji. W praktyce dopłaty bezpośrednie są wypłacane rolnikom przez kilka miesięcy. W tej sytuacji wypłaty według kursu dnia generowa-

⁷ Tylko w pierwszym roku członkostwa Polski w UE kurs został ustalony jako średni z I półrocza roku 2004.

Tabela 6. Wpływ kursów na łączną kwotę zrealizowanych płatności (mln euro)

Rok	Łączna kwota zrealizowanych płatności w roku (według kursu referencyjnego EBC)	Z tego (według kursu referencyjnego EBC) ^a	Łączna kwota zrealizowanych płatności w roku (wg kursu z dnia 1 grudnia)	Różnica kursowa
2004	1 680,4	kampania 2004 – 1 680,4	1 550,6	129,8
2005	5 648,4	kampania 2005 – 984,9 kampania 2004 – 4 663,5	5 285,9	363,2
2006	9 737,2	kampania 2006 – 3 054,4 kampania 2005 – 6 682,8	9 598,6	138,6
2007	6 947,8	kampania 2007 – 2 211,1 kampania 2006 – 4 736,7	6 665,8	283,0
2008	10 327,5	kampania 2008 – 4 260,0 kampania 2007 – 6 060,0 kampanie 2004-2006 – 7,5	10 637,8	-310,3
2009	10 462,4	kampania 2009 – 6 134,6 kampania 2008 – 4 320,5 kampanie 2004-2007 – 7,3	10 882,0	-419,6
2010	10 234,8	kampania 2010 – 4 225,1 kampania 2009 – 6 002,5 kampanie 2004-2008 – 7,2	10 131,0	103,8
2011	12 964,2	kampania 2011 – 4603,0 kampania 2010 – 8350,7 kampanie 2004-2009-10,5	12 784,3	179,9
2012	10 761,1	kampania 2012 – 1221,6 kampania 2011 – 9531,6 kampanie 2004-2010-7,9	10 772,9	-11,8
Razem 2004-2012				456,6

^a W kampanii dotyczącej danego roku są wypłacane środki przysługujące rolnikom w tym roku, środki z roku ubiegłego, które nie zostały wypłacone do końca roku, oraz niewielkie kwoty z lat poprzednich, które z różnych powodów nie zostały wypłacone wcześniej.

Źródło: [Mleczak 2012], EBC, NBP, sprawozdania z działalności ARiMR, obliczenia własne.

łyby jeszcze większe ryzyko kursowe zarówno dla rolników, jak i dla budżetu państwa. Ustalanie kursu referencyjnego jest swoistym substytutem kursu stałego, który jest elementem charakterystycznym dojścia do wspólnego obszaru walutowego i zwykle poprzedza ustanowienie wspólnej waluty (w strefie euro jest ERM II). W przypadku środków PROW ryzyko kursowe głównie obciąża budżet państwa.

4. Wnioski

Przyjęcie przez Polskę wspólnej waluty euro uwarunkowane jest spełnieniem wymogów makroekonomicznych (kryteriów konwergencji) i oceną sytuacji makroekonomicznej w UGW. Uznając nadrzędność tych uwarunkowań, można w odniesieniu do wpływu przyjęcia euro na polskie rolnictwo sformułować następujące wnioski:

1. Ze względu na znaczenie eksportu, zwłaszcza wymiany wewnątrzspółnotowej, polski sektor rolno-spożywczy skorzysta szczególnie silnie na dalszej integracji rynku, eliminacji niepewności kursowej i eliminacji kosztów transakcyjnych związanych z wymianą handlową wewnątrz strefy euro.

2. Bardzo wysoki udział wymiany wewnątrzspółnotowej w ogólnych obrotach handlu zagranicznego sektora może przynieść większe od przeciętnych korzyści dla rolnictwa i przemysłu spożywczego.

3. Ze względu na znaczenie płatności z budżetu Unii Europejskiej dla dochodów rolników i modernizacji sektora w interesie polskiego rolnictwa leży wyeliminowanie zmienności kursu walutowego i zmniejszenie kosztów transakcyjnych transferów.

4. Z punktu widzenia przemian strukturalnych w rolnictwie oraz związanego z tym procesem wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich akcesja do strefy euro oznacza większą łatwość rozwoju MSP, tworzenia pozarolniczych miejsc pracy i wzrostu dochodów na obszarach wiejskich.

Literatura

- Berlińska M., Tchorek G., Kawala P., 2013, *Euro waluta dla Europy*, NBP, Departament Integracji ze Strefą Euro, <http://www.nbpportal.pl/>, 30 czerwca 2013.
- De Grauwe P., 2003, *Unia walutowa*, PWE, Warszawa.
- Euro w Polsce. Co się zmieni?* NBP, 2013, <http://www.nbpportal.pl/>, 15 kwietnia 2013.
- Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA), Zespół Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych (FAMMU), 2013.
- Jurek M., 2013, *Systemy kursów walutowych krajów Europy Środkowo-Wschodniej oraz zmienność kursów ich walut względem euro*, „*Ekonomista*”, nr 2.
- Mleczak A., 2012, *Oddziaływanie instrumentów Narodowego Banku Polskiego na prowadzoną politykę pieniężną w latach 1999-2010*, KEiPGWA UP w Poznaniu, maszynopis.
- NBP 2011, *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, NBP, Warszawa.
- Orłowski W.M., 2004, *Optymalna ścieżka do euro*, Scholar, Warszawa.
- Orłowski W.M., Poczta W., 2013, *Czy Polska powinna przyjąć euro? Potencjalne skutki dla rolnictwa i obszarów wiejskich*, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Forum Inicjatyw Rozwojowych, Warszawa.
- Pawlak K., Poczta W., 2011, *Międzynarodowy handel rolny. Teorie, konkurencyjność, scenariusze rozwoju*, PWE, Warszawa.
- Rozkrut M., 2009, *Korzyści z przystąpienia do strefy euro – efekty bezpośrednie*, NBP, <http://www.nbpportal.pl/>, 15 kwietnia 2013.

Rozkrut M. (2009), *Długookresowe korzyści z przystąpienia do strefy euro*, NBP, <http://www.nbpportal.pl/>, 15 kwietnia 2013.

Rocznik Statystyczny RP, GUS, 2013.

Szuba E., Poczta W., 2013, *Efekty integracji Polski z Unią Europejską w sektorze rolnym*, referat wygłoszony na IX Kongresie Ekonomistów Polskich, 28-29 listopada 2013, Warszawa.

EURO, COMMON CURRENCY – POTENTIAL RESULTS OF ITS INTRODUCTION FOR AGRICULTURE IN POLAND

Summary: Polish integration with the European Union led to the development and strengthening of economic relations within the Single European Market (SEM) with other EU countries. Agriculture is the sector, for which the EU accession resulted directly and on a large scale. Euro is the currency of the SEM and the EU budget. Hence, without neglecting in any way the primacy of macroeconomic criteria and decisions concerning the adoption of the common currency, the question of its effects at the agricultural sector level seems to be interesting. This paper discusses the theory of optimum currency area and the conditions (criteria) of single currency area optimization. It also reveals the potential benefits and costs of country's participation in the common currency area, with particular emphasis on agricultural sector. The analysis, which recognizes the primacy of macroeconomic conditions, allowed to draw the following main conclusions with regard to agricultural sector:

1. Given the importance of exports, especially EU-intra trade, Polish agri-food sector is the one which will particularly strongly benefit on further market integration, the elimination of exchange rate uncertainty and the elimination of transaction costs associated with trade within the euro area.

2. The importance of EU budgetary payments for the farmers' income and modernization of the agricultural sector, indicates that the elimination of exchange rate volatility and reduction of the transfers' transaction costs is in the interest of Polish agriculture.

Keywords: euro, SEM, CAP, consequences for agriculture.